

Fakulteten för Samhälls- och livsvetenskaper

Anna Carlsson Hansén

Biståndets baksida – problematik och risker associerade med bistånd

Misappropriating Aid - tracing, analysing and predicting
problems and risks associated with aid.

Samhällelig riskhantering
Magisteruppsats

Termin:	Vårterminen 2010
Handledare:	Ragnar Andersson
Examinator:	Inge Svedung

Sammanfattning

FN påbörjade sina första biståndsprojekt för drygt 60 år sedan och i Sverige började man arbeta med organiserat bistånd under 60-talet. Det är alltså under relativt lång tid som världens rikare länder har försökt hjälpa de mindre rika länderna att utvecklas. Arbetet kring bistånd är dock mycket komplext och en hel del problem har uppstått under den här perioden.

Den här uppsatsen syftar till att belysa några av de risker som kan uppstå i samband med biståndsarbetet. Att risker uppstår är inte speciellt konstigt då två (eller flera) länder med ofta mycket olika politiska system ska samarbeta, eftersom värdegrunderna kan skilja sig avsevärt.

Resultatet har visat att dessa risker är svåra att hantera, vilket kan bero på olika faktorer som projektens omfattande storlek samt att givare och mottagare av bistånd inte alltid har samma uppfattning om hur biståndet bör användas. Resultatet har också visat att trots att man under en så pass lång period har arbetat aktivt med att utveckla och förbättra biståndsarbetet inte lyckats komma tillrätta med risker och problem som exempelvis korrruption, ett problem som snarare tycks växa. Slutligen tyder resultatet också på att bistånd i vissa fall riskerar att göra mer skada än nytta, vilket visar på att arbetet kring bistånd måste förbättras avsevärt för att biståndet verkligen ska få de positiva följder som biståndsgivarna säger sig sträva efter.

Nyckelord: Utvecklingsbistånd, fungibilitet, ekonomisk utveckling, Afrika söder om Sahara

Abstract

Over 60 years ago the United Nations introduced its first aid-project; in Sweden organised aid has existed since the 1960s. The trend of developed countries deploying aid packages to the undeveloped states of the south is an aged process. This report aims to illustrate and analyse the risks which can occur in connection with aid-development.

Aid, its associated mechanisms and human elements are very complex and as a result, problems do occur. It is not odd that risks persist when two (or more) countries, often with very different political and economic agendas, are trying to co-operate since the values may differ considerably.

This paper shows that these risks are present and difficult to control; this is due to different factors including, but not solely, the extensive size of aid-projects, the fact that the aid-donor and receiver do not necessarily agree on distribution. The paper analyses index's showing aid-projects have been actively developed for greater effectiveness but corruption is proliferating and effective tools to handle these risks are ineffective. Finally the paper analyses the phenomenon where aid programs can cause more harm than good; posing the question how can one improve and develop effective aid-projects.

Key words: Development aid, fungibility, economic development, Sub-Saharan Africa

Målet för det svenska biståndet är att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Att bekämpa fattigdomen är i fokus för biståndet. Regeringen sätter kvalitet och resultat i centrum. Tre områden har särskilt prioriterats för en rättvis och hållbar utveckling: demokrati och mänskliga rättigheter, jämställdhet och kvinnors roll i utvecklingen samt klimat och miljö.

Utrikesdepartementet 13 april 2010

Förord

När jag valde mitt uppsatsämne var jag till en början fundersam över huruvida det skulle vara möjligt att faktiskt skriva en uppsats om riskerna kring biståndsarbete och samtidigt sammanlänka detta till samhällelig riskhantering. Under arbetets gång insåg jag att ämnet egentligen passade mycket bra. Det skiljer sig en hel del från det vi gått igenom tidigare under kursen, men det har bara gjort arbetet mer intressant. Riskerna kring bistånd visade sig vara många och de drabbar samhällen världen över, det råkar bara vara helt andra typer av samhällen än det vi lever i och är vana vid. Stort tack till min handledare Ragnar Andersson och till Agne Sandberg på SADEV som båda hjälpt mig med tips, råd och idéer under arbetets gång.

Anna Carlsson Hansén maj 2010

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Abstract	3
Förord	5
Innehållsförteckning	6
Inledning	1
Ordlista	2
Bakgrund	3
Syfte	3
Avgränsning	3
Metod	4
Förtydliganden	5
Bistånd	5
Fattiga och rika	5
Ideologiska och partipolitiska värderingar	6
Syftet med det svenska utvecklingsbiståndet	6
Problematik	7
Resultat	8
Risken att bistånd leder till ökad snarare än minskad korruption	8
Risken med biståndets fungibilitet	13
Risken att bistånd hämmar ekonomisk tillväxt	16
Risken att biståndet kan motverka sitt eget syfte	19
Risken att skattebetalarna tröttnar om biståndets missköts	23
Diskussion	25
Slutsats	27
Referenslista	28

Inledning

Hanteringen och användandet av bistånd uppmärksammas då och då i media, vilket nästan alltid skapar debatt. I en artikel i Dagens nyheter skriver Sidas generaldirektör Anders Nordström att

”Vi kommer att göra vårt bästa för att genomföra ett riktigt bra bistånd - men utan att ta risker kommer vi inte att nå de resultat regeringen vill. För att nå fram till de allra fattigaste kommer Sida att ta kalkylerade risker, trots konflikter, krig och korruption. Vi ska inte spela högt med skattebetalarnas pengar men behöver tala om hur, var och varför vi tar risker. Och vilka förväntningar alla som bidrar till utvecklingssamarbete ska ha.”¹

Det finns alltid en risk att medel för bistånd missbrukas. Ett givarland (eller organisation) ger kapital till ett mottagarland, där det ofta finns interna problem som konflikter och korruption (därav behovet att ta emot biståndsmedel). En region som tar emot stora summor kapital i form av bistånd är Afrika söder om Sahara. Många länder i den här regionen har stora problem med korruption, konflikter, fattigdom, inbördeskrig samt väpnade konflikter länder sinsemellan (ofta i form av gränskonflikter). När miljön ser ut som den gör är det egentligen inte så konstigt att en mängd problem och risker har uppstått vad gäller användandet av de ekonomiska medel som bistånd ger.

¹ Nordström, Anders (2008) ”Alltid risk att bistånd används till krigsföring” Dagens nyheter's nätupplaga, 2008-09-26

Ordlista

Afrika söder om Sahara	Afrika exklusive Algeriet, Egypten, Libyen, Marocko, Tunisien och Västsahara ²
BNI	Bruttonationalinkomst
I-land	Industriland
IMF	International Monetary Fund
Korruption	Missbruk av offentlig/statlig ställning för enskild/personlig vinning ³
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
Sida	Swedish International Development Co-operation Agency/Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete
U-land	Utvecklingsland, låginkomstland, fattigt land
UNDP	United Nations Development Programme
UNRRA	United Nations Relief and Rehabilitation Administration
USD	US Dollar/Amerikanska dollar
WGI	World Governance Indicators

² Världsbanken

<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/AFRICAEXT/0,,menuPK:258664~pagePK:146748~piPK:146812~theSitePK:258644,00.html>>

³ Världsbanken <<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/35970/mod03.pdf>>

Bakgrund

Den här uppsatsen är ämnad att ge en bild över några av de risker som kan uppstå genom arbetet med bistånd. Arbetet med bistånd är komplext. Det finns många typer av bistånd och det är många länder som tar emot bistånd. De länder som tar emot bistånd skiljer sig även avsevärt från varandra med avseende på stadsskick, politik, behov av hjälp samt geografisk placering. I och med att biståndsarbetet är så komplext är det inte speciellt konstigt att risker uppstår. Här avses risker för negativa konsekvenser av bistånd ur målgruppens perspektiv. Den yttersta målgruppen är de fattiga i biståndets mottagarländer. Det skulle vara möjligt att skriva en enskild uppsats om vardera av dessa risker. Istället för att göra detta vill den här uppsatsen belysa några av de risker som uppstår i samband med biståndsarbete på en mer generell nivå, dels därför att dessa risker behöver uppmärksammas och dels för att riskerna ofta kan relateras till varandra. Uppsatsen är huvudsakligen inriktad på fem risker (se ”Problematik”). Anledningen till att uppsatsen är inriktad på just dessa fem risker grundar sig på att litteraturen lagt stort fokus på just dessa risker vilket rimligen innebär att dessa fem risker är så väl viktiga som utbredda. Som läsare är det möjligt att man ställer sig frågan hur den här uppsatsen är relevant till programmet ”Samhällelig riskhantering”. Svaret är att det i ett samhälle finns en mängd olika risker som behöver hanteras. Egentligen är alla politiska beslut som rör samhället förenade men någon typ av risk, även om beslutet grundats på välmening. Många tycks förknippa bistånd med enbart positiva effekter men eftersom långt ifrån allt bistånd faktiskt ger positiva resultat är detta i sig en risk. Därför verkar det rimligt att sträcka sig utanför det ämnesområde som annars associeras med samhällelig riskhantering för att analysera och framhäva dessa risker.

Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att belysa och uppmärksamma på några av de mest omfattande risker som uppstår genom arbetet med bistånd.

Avgränsning

Området biståndsarbete är som sagt mycket komplext och dessutom mycket omfattande vilket förutsätter omfattande avgränsningar. För det första är uppsatsen avgränsad till fem risker; risken att bistånd leder till ökad snarare än minskad korruption, risken med biståndets funktibilitet, risken att bistånd hämmar ekonomisk tillväxt, risken att biståndet kan motverka sitt eget syfte samt risken att skattebetalarna tröttnar om biståndets missköts. Uppsatsen fokuserar på dessa fem risker eftersom litteraturen antyder att dessa risker är mycket betydelsefulla. Fortsättningsvis är uppsatsen avgränsad till en specifik region, nämligen Afrika söder om Sahara. Detta grundas på att av tolv länder där Sverige ska bedriva långsiktigt utvecklingssamarbete ligger nio i Afrika, samtliga söder om Sahara samt att av tolv länder där Sverige ska bedriva utvecklingssamarbete på grund av att det råder eller nyligen har varit konflikt i landet, ligger sex av dessa i Afrika.⁴ Uppenbarligen finns ett stort fokus på just utvecklingssamarbete med länder i Afrika söder om Sahara, vilket gör det rimligt att avgränsa uppsatsen till Afrika söder om Sahara med avseende på region. Slutligen är uppsatsen även avgränsad till riskerna kring den typ av bistånd som brukar kallas utvecklingsbistånd (till skillnad från exempelvis humanitärt bistånd).

⁴ Sida <<http://www.Sida.se/Svenska/Bistand--utveckling/Detta-ar-svenskt-bistand/Sveriges-bistandslander/>>

Metod

Uppsatsen är i grunden menad att vara en litteraturstudie. Jag har använt mig av relevanta vetenskapliga artiklar och böcker, samt internetbaserade källor. De vetenskapliga artiklar jag har läst har jag hittat genom den internetbaserade sökmotorn 'Science direct' (<http://www.sciencedirect.com>) genom att ange sökord som 'aid', 'corruption', 'risk' och 'UN'. För att få tillgång till hela artiklar har jag sedan använt mig av Karlstads universitets biblioteks hemsida. Dessa vetenskapliga artiklar har varit mycket intressanta att läsa, men under arbetets gång har jag upplevt att andra källor har gett mig bättre infallsvinklar och därför är få av dessa artiklar använda som referenser. Vad gäller de internetbaserade källorna tyckte jag att de var viktiga dels för att ämnet är aktuellt och ny information ständigt presenteras samt att jag genom internet har fått möjlighet att använda mig av olika databaser. Till uppsatsen har jag även använt mig av artiklar från olika dagstidningar, publicerade på tidningarnas hemsidor. Anledningen till detta är främst att jag upplever det relevantt att påvisa den debatt kring bistånd som finns idag samt att dagstidningar ofta är snabba att uppmärksamma händelser som att det till exempel har visat sig att biståndet missköts, att det har slarvats med biståndspengar med mera. En del av det källmaterial som använts till uppsatsen är inte av vetenskaplig karaktär utan grundar sig på de olika författarnas åsikter och idéer kring ämnet vilket gör att jag som författare ställer mig källkritisk till dessa, vilket även läsaren bör göra. Dock innehåller den här litteraturen en hel del för ämnet intressanta och relevanta infallsvinklar vilket gör att litteraturen ger mening till uppsatsen. Annat material som använts, exempelvis rapporter från Riksrevisionen och data från WGI är baserat på information och utvärdering och är således **inte** individuella åsikter. Min bedömning är att uppsatsen genom att använda varierat material ger en överskådlig bild av problemen och riskerna rörande ämnet, vilket är nödvändigt för att uppsatsen sedan ska kunna fungera som utgångspunkt för en masteruppsats.

Förtydliganden

Bistånd

Termen 'bistånd' används kontinuerligt genom uppsatsen och här följer en redogörelse för vad termen innebär generellt, samt innebörden i den här uppsatsen. Historiskt sett talade man om u-hjälp, vilket handlade om att bygga upp huvudsakligen utbildnings- och sjukvårdsfaciliteter. Dock insåg biståndsgivarna att det inte var fullt så enkelt att direkt överföra västerländska modeller till andra länder och kulturer.⁵ Idag kan bistånd snarare definieras som "en överföring av resurser till fattiga länder på förmånliga villkor"⁶. Enligt riksdagen bör det svenska biståndet motsvara 1 procent av Sveriges bruttonationalinkomst (BNI). Det svenska biståndet uppgick dock 2009, enligt en jämförelse gjord av OECD, till 1,12 procent av BNI vilket innebär att Sverige är det land i världen som ger mest bistånd relativt sett.⁷ Ungefär en tredjedel av det svenska biståndet förmedlas genom internationella organisationer, vilket kallas multilateralt bistånd och de resterande två tredjedelarna av svenskt bistånd överförs direkt till mottagarlandet, vilket kallas bilateralt bistånd.⁸ I den här uppsatsen görs ingen skillnad mellan bilateralt och multilateralt bistånd, utan syftar på båda dessa typer av bistånd, eftersom det i uppsatsen egentligen inte är av intresse vem (vilket land eller organisation) som betalar ut biståndet. Detta grundar sig i att uppsatsen fokuserar på de risker som kan associeras med bistånd, snarare än vem utbetalaren är. Det bistånd som ovan beskrivits är den typ av bistånd som brukar kallas utvecklingsbistånd. Denna typ av bistånd bör inte blandas ihop med vad som kallas humanitärt bistånd. Humanitärt bistånd avser vanligen "tillfällig nödhjälp vid till exempel svält- och naturkatastrofer"⁹ samt syftar till att "förebygga och lindra mänskligt lidande"¹⁰. Utvecklingsbistånd bör inte heller blandas ihop med kunskapsbaserat bistånd från olika NGOer, exempelvis 'Läkare utan gränser'. I den här uppsatsen ligger fokus på den typ av bistånd som kallas utvecklingsbistånd.

Fattiga och rika

Termerna 'fattiga' och 'rika' länder används upprepade gången i uppsatsen. Med ett 'rikt' land (också kallat i-land) avses länder som är ekonomiskt stabila och har möjlighet att betala ut organiserat statligt bistånd. Internationella valutafonden (IMF) urskiljer 33 'långt framskridna' ekonomier i världen; Samtliga EU-länder (exklusive Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Rumänien och Ungern), Australien, Hongkong, Island, Israel, Japan, Kanada, Norge, Nya Zeeland, Schweiz, Singapore, Sydkorea, Taiwan och USA.¹¹ Med 'fattiga' länder (tidigare även kallade u-länder) avses länder som inte själva har möjlighet att tillgodose befolkningens mest grundläggande behov och därför är mottagare av ekonomiskt stöd i form av bistånd. Termen 'u-land' har dock börjat anses vara gammalmodig och mycket missvisande. Detta grundas på det faktum att det finns många länder som idag

⁵ SIDA <<http://www.Sida.se/Svenska/Bistand--utveckling/ Detta-ar-svenskt-bistand/>>

⁶ Nationalencyklopedin (sökord: biståndspolitik)

⁷ Stockholm TT (2010) "Svenskt bistånd högst i världen" Svenska dagbladet, 2010-04-14

⁸ Nationalencyklopedin (sökord: biståndspolitik)

⁹ EU-upplysningen, Sveriges riksdag

<<http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Bistand/Humanitart-bistand/>>

¹⁰ Ibid

¹¹ IMF <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/weodata/groups.htm#cc>>

inte anses vara i-länder men som samtidigt inte heller anses vara utvecklingsländer. I FN använder man sig idag istället av termerna 'höginkomstländer', 'medelinkomstländer' samt 'låginkomstländer'. Medelinkomstländerna är i sin tur uppdelade i två kategorier, högre och lägre medelinkomstländer. Bedömningen är gjort på ett lands BNI. Till låginkomstländer räknas länder med ett BNI per capita på 745 USD eller mindre, till medelinkomstländer (lägre) räknas länder med ett BNI per capita på mellan 746 och 2975 USD, till medelinkomstländer (högre) räknas länder med ett BNI per capita på mellan 2976 och 9205 USD och till höginkomstländer räknas slutligen länder med ett BNI per capita på 9206 USD eller mer.¹²

Ideologiska och partipolitiska värderingar

Bistånd är ett fenomen som lett till omfattande debatter, så väl partipolitiska som ideologiska. I den här uppsatsen ger exempel ur dessa debatter. Bland annat ges exempel ur en debattartikel skriven av Gunilla Carlsson (M) samt en debattartikel som Carl Tham (S) tidigare (FP) varit med och skrivit. Den här typen av argument är partipolitiska och är författarnas åsikter. Jag vill förtydliga att jag ställer mig neutral till dessa argument och återger argumenten i informativt syfte. Ytterligare har jag exempelvis använt mig av böcker skrivna av Johan Norberg och Fredrik Segerfeldt. Både Norbergs och Segerfeldts böcker är utgivna av förlaget Timbro och båda är välkända nyliberaler. Anledningen till att jag har valt att lyfta fram deras argument beror **inte** på att jag personligen sympatiserar med dessa argument utan istället på att båda har uppmärksammat risker och problem associerade med bistånd och således är kritiska till biståndets utformning. Eftersom uppsatsen handlar om risker associerade med bistånd tyckte jag att den här typen av argument var av relevans. Personligen tar jag kritisk distans till partipolitiska så väl som ideologiska värderingar som litteraturens författare har, och har använt mig av dessa enbart för att jag upplever argumenten som relevanta för uppsatsen.

Syftet med det svenska utvecklingsbiståndet

På utrikesdepartementets hemsida berättar man att

*"Målet för det svenska biståndet är att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Att bekämpa fattigdomen är i fokus för biståndet. Regeringen sätter kvalitet och resultat i centrum. Tre områden har särskilt prioriterats för en rättvis och hållbar utveckling: demokrati och mänskliga rättigheter, jämställdhet och kvinnors roll i utvecklingen samt klimat och miljö."*¹³

Man berättar även att utvecklingsbiståndet ska grundas på mottagarlandets egna strategier för fattigdomsbekämpning.¹⁴ Med andra ord syftar utvecklingsbiståndet till att främja fattiga människors levnadsvillkor, demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter på mottagarlandets villkor.

¹² FN, Country grouping glossary <<http://cyberschoolbus.un.org/infonation3/glossary.html#income>>

¹³ Regeringskansliet, Utrikesdepartementet <<http://www.regeringen.se/sb/d/10422>>

¹⁴ Ibid

Problematik

'När världsbanken tror att de lånar ut pengar till ett kraftverk, betalar de egentligen för en bordell'

Citatet ovan kommer från ekonomen Paul Rosenstein-Rodan. Rosenstein-Rodan uttryckte sig på det här sättet redan i mitten på 1940-talen då han arbetare just för världsbanken.¹⁵ Detta belyser att den kritik som finns gentemot biståndets effekter inte är ett nytt fenomen. FN startade 1947 sitt 'reguljära program för tekniskt bistånd'.¹⁶ Tidigare hade detta arbete utförts av nödhjälpsorganisationen UNRRA under några år, men 1947 övertog alltså FN det rådgivande arbetet.¹⁷ 1949 började man sedan uppmärksamma omfattande problem bland u-länderna, vilket gjorde att man även började fokusera på ekonomisk utveckling och förvaltning.¹⁸ I Sverige lade man 1962 den första regeringspropositionen angående statligt utvecklingsbistånd, vilken senare har kommit att kallas 'biståndsbibeln' och bestod av fyra specifika mål; ekonomisk tillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomiskt och politiskt oberoende samt demokratisering.¹⁹ FN har alltså arbetat aktivt med bistånd i lite drygt 60 år, nästan lika länge som FN har existerat och Sverige i ungefär 40 år. En viktig fråga är följaktligen varför man inte lyckats hjälpa alla länder som under längre perioder mottagit bistånd att utvecklas. Den här uppsatsen lägger fokus på risker som kan uppstå i och med biståndsgivande- och tagande, vilket leder till frågan om bistånd verkligen är det mest effektiva sättet att hjälpa fattiga länder att utvecklas, eller om de risker och negativa konsekvenser som kan associeras med detta egentligen berättar motsatsen. Främst har fem risker uppmärksammats:

Risken att bistånd leder till ökad snarare än minskad korruption

Risken med biståndets fungibilitet

Risken att bistånd hämmar ekonomisk tillväxt

Risken att skattebetalarna tröttnar om biståndets missköts

Risken att biståndet kan motverka sitt eget syfte

Här följer en redogörelse för vad som uppmärksammats, uppdelat på de fem olika riskerna.

¹⁵ The history of economic thought website, Om Paul N. Rosenstein-Rodan

<<http://homepage.newschool.edu/het/profiles/rrodan.htm>>

¹⁶ Berner, Örjan (1965) *U-landsbiståndet*, Stockholm: Utrikespolitiska institutet s. 11

¹⁷ Ibid

¹⁸ Ibid

¹⁹ Sida <<http://www.Sida.se/Svenska/Bistand--utveckling/Detta-ar-svenskt-bistand/Svensk-bistandshistoria/>>

Resultat

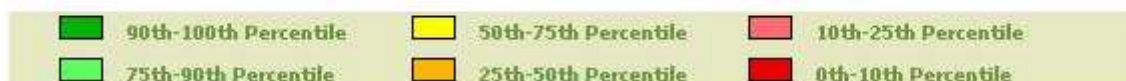
Risken att bistånd leder till ökad snarare än minskad korruption

Fredrik Segerfeldt har i sin bok 'Gör ingen skada – Biståndets hippokratiska ed' gjort en jämförelse av korruptionskontrollen i 20 rika länder (Australien, Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Kanada, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Portugal, Schweiz, Storbritannien, Sverige, Tyskland, USA och Österrike) och de 20 största länderna i Afrika söder om Sahara (Angola, Burkina Faso, DR Kongo, Elfenbenskusten, Etiopien, Ghana, Kamerun, Kenya, Madagaskar, Malawi, Mali, Moçambique, Niger, Nigeria, Sudan, Sydafrika, Tanzania, Uganda, Zambia och Zimbabwe). Resultatet talar för sig självt. Samtliga afrikanska länder (med undantag för Sydafrika) har sämre kontroll över korruption än 18 av de 20 rika länderna. De två undantagen är Italien och Grekland.²⁰ Segerfeldt härleder dessa undantag till att Grekland och Italien är mindre rika än de andra rika länderna i jämförelsen samt att Sydafrika är betydligt rikare än de andra afrikanska länderna.²¹

Segerfeldt har hämtat uppgifterna från en internetbaserad databas som heter Worldwide Governance Indicators (WGI). Den data som används där reflekterar uppgifter från en mycket varierande grupp källor och 2009 använde man sig av 440 variabler tagna från 35 källor och 33 olika organisationer.²² Den information som Segerfeldt återgett är synnerligen intressant och ytterligare studier av uppgifterna från WGI gjordes.

Först bör innebörden av de olika färgerna som används på olika länder förklaras. De olika färgerna illustrerar olika percentiler, se bild 1. En percentil är "ett värde som i en statistisk fördelning avgränsar en viss procentandel av sannolikheten eller observationerna".²³ I det här fallet illustrerar färgen röd en svag eller dålig korruptionskontroll och färgen grön symboliserar en bra eller stark korruptionskontroll.

Bild 1 Den skala på vilken korruptionskontrollen är grundad enligt Worldwide governance indicators (worldwide governance indicators)

En karta över världen skapades där länderna har fått olika färger beroende på graden av bedömd korruptionskontroll år 1998, se bild 2.

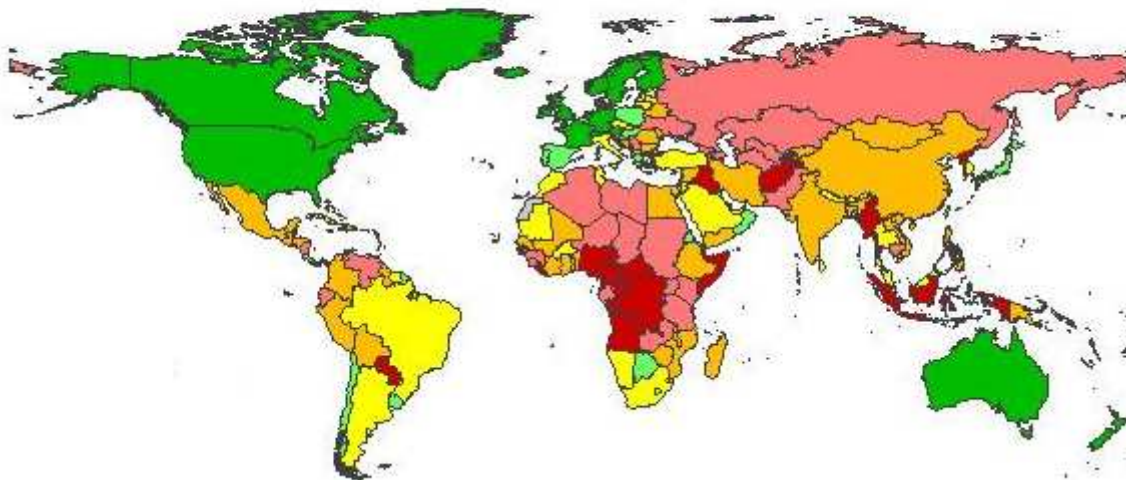
²⁰ Segerfeldt, Fredrik (2008) *Gör ingen skada – Biståndets hippokratiska ed*, s. 89-90

²¹ Ibid

²² Worldwide governance indicators <<http://info.worldbank.org/governance/wgi/faq.htm>> Översättningen av de refererade påståendena är gjord av uppsatsens författare

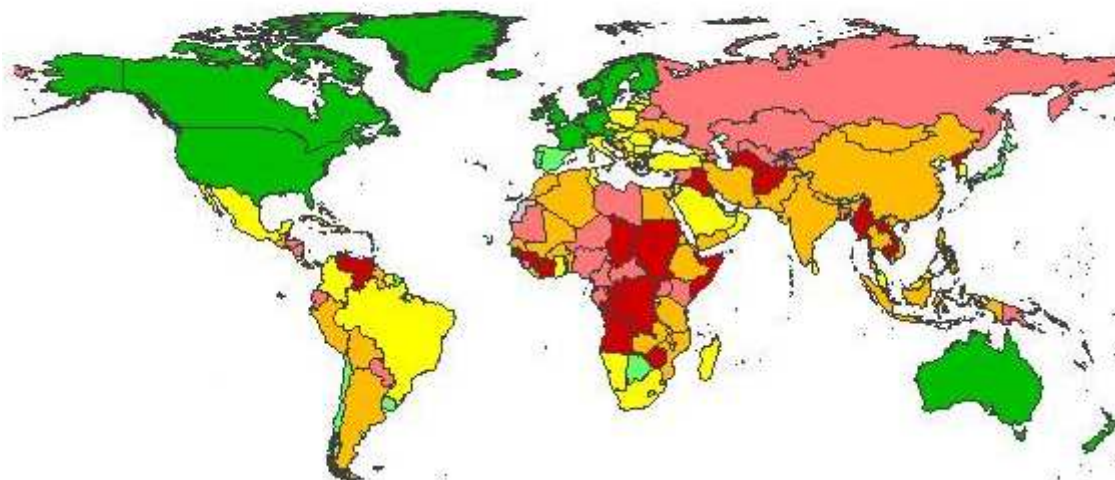
²³ Nationalencyklopedin, (sökord: percentil)

Bild 2 Den bedömda korrupsionskontrollen i världen 1998
(Worldwide governance indicators)

År 2008, tio år senare, såg korrupsionskontrollen ut som enligt bild 3

Bild 3 Det bedömda korrupsionskontrollen i världen 2008 (Worldwide governance indicators)

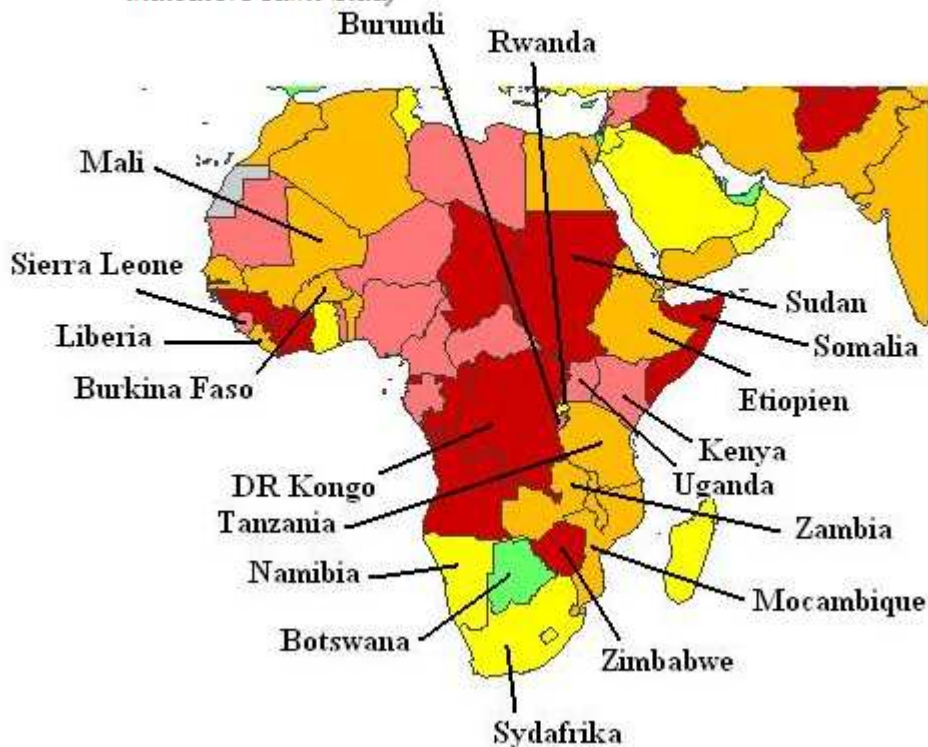
Ur dessa bilder kan man utläsa att under den här tioårsperioden har korrupsionen i världen absolut inte minskat, utan snarare ökat. En anledning till den här upplevda ökningen skulle möjligen kunna bero på att korrupsion uppmärksammas i större omfattning nu är för tio år sedan.

Dock handlar inte den här uppsatsen om korrupsion i världen, utan om risker associerade med bistånd, och en av dessa risker är just korrupsion. Det behöver nödvändigtvis inte vara så att bistånd föder korrupsion, men det finns en tydlig risk i att bistånd hjälper till att upprätthålla redan existerande korrupsion. När detta sker leder biståndet till att ett land eller en regions ekonomiska och sociala utveckling hämmas, istället för att utvecklas. Eftersom Sverige har omfattande biståndsprojekt med ett antal afrikanska stater bör även korrupsionskontrollen i Afrika enligt WGI belysas. Bild 4 illustrerar geografiskt de länder i Afrika med vilka Sverige bedriver omfattande biståndsprojekt och bild 5 illustrerar vilka länder det gäller samt hur dessas korrupsionskontroll bedöms av WGI år 2008.

Bild 4 Länder i Afrika där Sverige bedriver biståndsarbete, markerade med blått (Sida)

Bild 5 Den bedömda korruptionskontrollen i Afrika samt de länder där Sverige bedriver aktivt biståndsarbete (Worldwide governance indicators samt Sida)

En slutsats som kan dras från dessa uppgifter är att de rika (gröna) länderna jämfört med de fattiga (röda) har fungerande demokratiska system, utvecklade institutioner som anses vara pålitliga, har en väl utvecklad marknadsekonomi samt ett fungerande rättsväsende. De afrikanska länderna i sin tur är mer troliga att i olika utsträckning sakna dessa inslag. Ytterligare kan man uppmärksamma att de rika höginkomstländer som nämnts är

biståndsgivare samtidigt som de afrikanska länderna är troliga att motta någon form av bistånd (Sida har till exempel utvecklade samarbetsprogram med 12 av de 20 afrikanska länder som Segerfeldt tidigare uppmärksammade²⁴).

Det är dock viktigt att komma ihåg att i länder där korruptionen är utbredd, beror detta ofta på att dessa länder har ett så kallat neopatrimonialistiskt politiskt system. I den här typen av politiska system är regeringen inriktad på att behålla makt och kontroll genom personliga, kommersiella och/eller finansiella förbindelser och överenskommelser (alternativt genom att direkt kontrollera förtryckapparaten).²⁵ Den här typen av politiskt system ger således ett tillfälle, för de som har möjlighet, att påverka och manipulera landets politik för egen vinning samtidigt som det blir möjligt för regeringen att, genom detta stöd, upprätthålla makten över landet.²⁶

Problemet ligger således i det faktum att de länder som ger bistånd vill se minskad korruption i mottagarlandet, samtidigt som den styrande regeringen i mottagarlandet mer eller mindre kan vara beroende av den här korruptionsmekanismen för att behålla makten.

Om mottagarlandet, på givarlandets initiativ, introducerar ett flerpartisystem med rättvisa folkomröstningar blir det dyrare att anskaffa och/eller bibehålla makten, vilket kan leda till att korruptionsnivån i mottagarlandet ökar snarare än minskar.²⁷ Resultatet av detta kan alltså bli att givarlandet genom att försöka demokratisera mottagarlandet oavsiktligt ökar risken för korruption.

Förra året uppmärksammades en korruptionsskandal i Zambia, ett land som Sverige gett biståndsmedel till ända sedan landet blev självständigt i mitten på 60-talet. Skandalen uppmärksammades i en redaktionell artikel i Svenska dagbladet, där biståndsminister Gunilla Carlsson uttryckte sin oro. Hon säger i artikeln att hon är ”extra besviken över att korruptionsskandalen avslöjats i Zambia som är ett av Sveriges kategori-1 länder”.²⁸ I artikeln fortsätter man att berätta att ”av de 50 miljoner kronor som förskingrats kan cirka hälften kommer från de svenska skattebetalarna”.²⁹ Något som inte kan ses än annat än skrämmande är att det var en enskild person som upptäckte vad som pågick, vilket varken de svenska eller zambiska kontrollfunktionerna gjort, trots att det är troligt att detta pågått sedan år 2000.³⁰

I en redaktionell artikel från Sveriges radio går det att läsa om korruptionsmisstankar i Kambodja. Den här gången är det Världsbanken som tror sig ha hittat bevis för misskötsel av biståndspengar. ”Listan omfattar bedrägeri, korruption, prissamarbete, felaktig budgivning för kontrakt och felaktiga upphandlingar av varor och tjänster, allt i syfte att försnilla pengar från biståndsgivarna”.³¹ Dock har, enligt artikeln, Kambodjas regering, som för övrigt får två tredjedelar av sin inkomst från utländskt bistånd, gått till motangrepp och anklagar istället tjänstemän på världsbanken att ha försnillat pengarna.³²

²⁴ Sida <<http://www.Sida.se/Svenska/Lander--regioner/Afrika/>>

²⁵ Norad Evaluation Department, *Anti-Corruption Approaches – A Literature Review*, s. 10

²⁶ Ibid

²⁷ Ibid

²⁸ Stockholm TT (2009) ”Korrupt bistånd oroar minister” Svenska dagbladets nätupplaga, 2009-08-24

²⁹ Ibid

³⁰ Ibid

³¹ Töpffer, Michael (2006) ”Korruption stoppar bistånd till Kambodja” Sveriges radios nätupplaga, 2006-06-27

³² Ibid

Skandalen som dessa uppmärksammas kontinuerligt i pressen, vilket uppenbarligen bevisar att det finns en enorm risk vad gäller användandet av biståndspengar. Det behöver inte nödvändigtvis vara så att bistånd leder till korruption, men istället hjälper till att upprätthålla redan existerande korruption.

Det finns en tydlig risk vad gäller bistånd till länder och regioner där korruption är utbrett. Det behöver inte alls vara så att biståndet på något vis är anledningen till korruption, utan risken består främst i att biståndet i stället för att bekämpa korruption hjälper till att upprätthålla och i vissa fall till och med öka korruption. När länder tar emot så mycket internationellt bistånd att biståndet utgör en avgörande del av statsbudgeten (som till exempel i Kamboja, vilket nämndes tidigare) finns det en risk att regeringen slutar fokusera på att av egen maskin öka sin inkomst och istället förlitar sig på det internationella biståndet. Segerfeldt uttrycker detta på följande sätt:

*”Korruption skapar högre transaktionskostnader och osäkerhet, snedvrider incitament och snedfördelar resurser. Det gör att ekonomier inte växer lika snabbt som de annars skulle ha gjort, att länder därmed inte utvecklas och att fattigdomen inte minskar”*³³

Teorier som denna påvisar risken att bistånd istället för att skynda på utvecklingen av ett underutvecklat land istället får motsatt effekt. Detta leder följaktligen till frågan om bistånd verkligen är det mest effektiva sättet att hjälpa ett land att utvecklas. Rimligen ökar risken att kapital används felaktigt när man inte kan besluta om exakta projekt, eftersom det blir betydligt svårare att följa upp resultatet.

³³ Segerfeldt, Fredrik (2008) *Gör ingen skada – Biståndets hippokratiska ed*, s. 87

Risken med biståndets fungibilitet

I en redaktionell artikel ifrån Svenska Dagbladet den 13 september 2008 berättar man om ett tillfälle när journalisten Bengt Nilsson presenterade sin bok 'Sveriges afrikanska krig' (vilket är en mycket intressant bok och delar av den kommer behandlas senare i uppsatsen). Nilsson har betonat begreppet fungibilitet. Begreppet innebär

*"ett dilemma med även de mest behjärtansvärda biståndsinsatser. När man inte vill stödja en krigsherre eller en diktatur rakt av, så låter man i stället bygga en skola, eller ett vattenreningsverk, eller ett sjukhus, vilket verkar oproblematiskt och gott. Men även dessa insatser frigör pengar, som diktatorn annars skulle behövt spendera själv, till krig och andra dåligheter. Givarländerna pysslar om befolkningens basbehov, så att diktatorn kan fortsätta sin upprustning"*³⁴

Ett problem som ofta uppstår är att ett land kan anses vara demokratiskt och fritt eller delvis demokratiskt och fritt trots att så inte är fallet. Eller snarare så vill ett land framstå som fritt och demokratiskt för att omvärlden (och ofta kanske västvärlden) ska få ett positivt intryck. Ett exempel är den Demokratiska Republiken (DR) Kongo. I Nationalencyklopedin skriver man att DR Kongo är "en demokratisk författning med en stark presidentmakt men också med långtgående regionalt självstyre antogs genom en folkomröstning i december 2005 och trädde i kraft i början av 2006. Presidenten utses i allmänna val för en fem år lång mandatperiod och kan väljas om en gång."³⁵ Om Rwanda skriver nationalencyklopedin att den nuvarande författningen (antagen 2003 genom en folkomröstning) "garanterar respekt för de mänskliga rättigheterna och individens frihet och förbjuder alla former av diskriminering. Politiska partier får bildas fritt, men inga partier eller andra organisationer får baseras på etnisk eller regional grund, inte heller på kön, religion eller någon annan diskriminerande grund."³⁶ Dessa påståenden är förmodligen helt i enlighet med de officiella uppgifter som finns om dessa länder. Dock finns det källor som är av en helt annan åsikt vad gäller frihetsgraden i dessa länder.

En databas som undersöker just frihet i olika länder är 'Freedom in the world'. 'Freedom in the world' är en granskning som görs årligen sedan 1972, och utvärderar frihetstillståndet i världens olika länder.³⁷ 'Freedom in the world' är del av webbplatsen 'Democracy web' vilken i sin tur är del av organisationen 'Freedom house' och 'The Albert Shanker Institute'.³⁸ Undersökningen delar in frihetsbegreppet i två olika kategorier, dels politiska rättigheter (såsom att kunna bli medlem i politiska partier och organisationer, kandidera i val och fritt rösta i val med fler än en valmöjlighet) och dels medborgerligare fri- och rättigheter (såsom uttryckandefrihet, frihet att vara med i föreningar och organisationer, rätt till ett rättvist rättssystem samt rätt till ekonomisk frihet utan involvering från staten). Värt att nämnas är även att 'Freedom in the world' till stor del baserar sin syn på frihet i enlighet med de riktlinjer för frihet som finns uttryckta i FN:s 'Universal Declaration of Human Rights'.³⁹ Grundat på ett antal frågeställningar görs sedan en bedömning av hur fritt ett land är på en skala från 1 till 7. 1 innebär att ett land har omfattande politiska rättigheter samt omfattande medborgerliga fri- och rättigheter medan 7 innebär att få eller inga politiska rättigheter på

³⁴ Gudmundson, Per "Nödhjälpen till Afrika skapar svält och krig" Svenska dagbladets nätupplaga, 2008-09-13

³⁵ Nationalencyklopedin (sökord: Kongo)

³⁶ Nationalencyklopedin (sökord: Rwanda)

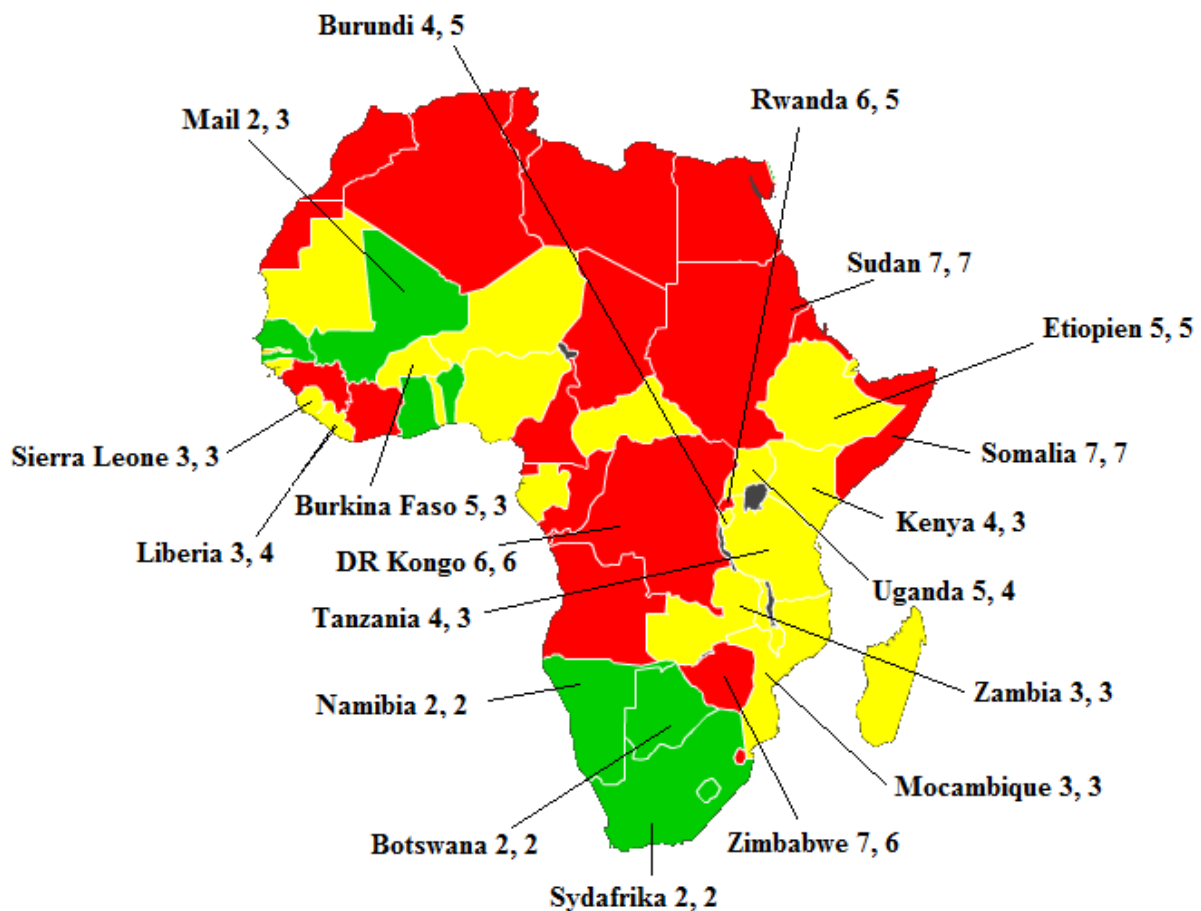
³⁷ Democracy web: comparative studies in freedom <<http://www.democracyweb.org/about/fiw1.php>>

³⁸ Democracy web: comparative studies in freedom <<http://www.democracyweb.org/about/democracyweb.php>>

³⁹ Democracy web: comparative studies in freedom <<http://www.democracyweb.org/about/fiw1.php>>

grund av förtryck, ibland i kombination med inbördeskrig, samt få eller inga medborgerliga fri- och rättigheter.⁴⁰ Bild 6 illustrerar hur 'Freedom in the world' senast bedömde de politiska och medborgerliga fri- och rättigheterna i Afrika. De länder där Sida har omfattande projekt (vilka har beskrivits tidigare i arbetet) är återigen namngivna. Efter varje land finns två siffror. Den första siffran är den grad av bedömd politisk frihet (på skalan 1-7) som 'Freedom in the world' har gjort, och den andra siffran är den grad av medborgerliga fri- och rättigheter man har bedömt att ett land har. Färgen på landet är sedan satt efter en sammanslagen bedömning av de två siffrorna där grönt innebär att landet bedöms som fritt, gult innebär att landet bedöms som delvis fritt och slutligen rött vilket innebär att landet bedöms som ej fritt.⁴¹

Bild 6 De bedömda politiska fri- och rättigheterna i afrikanska länder enligt den senaste bedömningen (Democracy web)

'Freedom in the world' har alltså gjort bedömningen att varken DR Kongo eller Rwanda är fria länder varken när det gäller politisk frihet eller medborgerliga fri- och rättigheter. Anledningen till att detta problem bör belysas grundar sig i risken att bistånd kan hjälpa till att upprätthålla totalitära regimer och diktaturer, snarare än att skapa fria och rättvisa politiska system. Det finns även ett samband med funktibiliteten som nämndes i början av kapitlet. Kenneth Hermele är inne på samma spår som Bengt Nilsson. Hermele skriver att

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Ibid

”när biståndet fyller på ett lands resurser, frigörs samtidigt pengar som landet kan använda efter eget gottfinnande. Tänk på en diktatur där biståndet kommer in och finansierar hälsovård och skolor, vilket ökar diktatorn frihetsgrader nu när han inte längre behöver betala för de sociala sektorerna med landets egna resurser. I stället kan han använda pengarna som han vill, exempelvis för att köpa vapen. I praktiken kommer bistånd således att finansiera diktaturens förtrycksapparat. Enligt detta resonemang skulle bistånd inte gå att styra, även om många givare försöker. Eller rättare: bistånd går att styra till den användning som givaren vill se, men det innebär inte att slutresultatet blir som givaren avsett, på grund av fungibilitet.”⁴²

Risken här består alltså i att biståndsmedel antingen kan komma att användas till ändamål det inte var avsett för eller täcka kostnader som regeringen i ett land då inte behöver stå för, vilket frigör resurser för till exempel införskaffande av militär utrustning.

Samtidigt är det troligt att man i en diktatur ändå inte tänkt lägga några större resurser på sociala sektorer, vilket gör det möjligt att argumentera för att biståndet faktiskt hjälper till att utveckla sociala sektorer eftersom regimen i ett land med den här typen av styrning förmodligen ändå hade lagt lika stora resurser på införskaffandet av militär utrustning.

Just därför är artikeln 'Unintended consequences: Does aid promote arms races?' publicerad i tidskriften *Oxford bulletin on economics and statistics* mycket intressant. Författaren menar att omkring 40 % av den summa som man i Afrika spenderar på militära ändamål är oavsiktligt finansierad av bistånd.⁴³ Detta skulle innebära att bistånd inte bara gör det möjligt för ett land att, med ekonomiskt stöd från biståndsgivare, lägga en större del av de inhemska tillgångarna på införskaffandet av militära medel, utan att biståndsmedlen direkt används till detta införskaffande. I en annan artikel, 'Avoiding violence or peace? The impact of foreign aid on the risk of civil conflict in sub-Saharan Africa' publicerad i tidskriften *Journal of Development Economics*, menar författarna att biståndsflöden underlättar för en regering [som tar emot bistånd] att spendera pengar för militära ändamål på grund av biståndets fungibilitet. Man säger sig även ha underlag som tyder på att bistånd blir ett underlag för militära utgifter när ett land är involverad i en krigssituation eller upplever en ökad sannolikhet att krig kan bryta ut.⁴⁴ Om fallet är så att länder där det finns existerande konflikter eller hot om konflikt är mer benägna att investera biståndsmedel i militära ändamål, borde sannolikheten för detta fenomen vara relativt stor i många delar av Afrika, eftersom det på många håll i Afrika finns både existerande konflikter samt hot om konflikter till exempel konflikter mellan muslimer och kristna i Nigeria och Sudan, inbördeskrig i Liberia och Angola, väpnade konflikten i DR Kongo, konflikter mellan tutsierna och hutuerna i Rwanda och Burundi samt gränskonflikten mellan Etiopien och Eritrea för att nämna några.

Ytterligare ett problem som kan uppstå vad gäller fungibilitet är skuldsanering. När ett fattigt land får skulder avskrivna frigörs plötsligt ett belopp vilket kan användas till andra ändamål.

⁴² Hermele, Kenneth (2008) *Hjälp eller stjälp – Biståndet och tillväxten* (Globala studier nr. 32), s. 13

⁴³ Collier, P. & Hoeffler, A. (2007) *Unintended consequences: Does aid promote arms races?* *Oxford bulletin on economics and statistics*, vol. 69:1, s. 13

⁴⁴ De Ree, J. och Nillesen, E. (2009) *Avoiding violence or peace? The impact of foreign aid on the risk of civil conflict in sub-Saharan Africa.* *Journal of Development Economics*, vol. 88:2, s. 312

Risken att bistånd hämmar ekonomisk tillväxt

United Nations Development Programme (UNDP) använder sig av tre variabler när man mäter mänsklig utveckling:

- Hälsa (förväntad livslängd)
 - Kunskap (skolgång och läskunnighet)
- och
- Ekonomisk välfärd (mätt som BNP per capita, justerad för köpkraft)⁴⁵

Man skulle kunna argumentera att ekonomisk utveckling är en förutsättning för att hälsa så väl som kunskap också ska kunna utvecklas. Tidigare i uppsatsen har det uppmärksammats på att många afrikanska stater har stora problem med inbördeskrig- och konflikter så väl som gränskonflikter. Ytterligare uppmärksammar uppsatsen på att många av de europeiska stater som idag klassificeras som i-länder var drabbade av krig och konflikter långt in på 1900-talet, inte minst andra världskriget. Det som utmärker dessa stater är att det finns en fri och öppen marknad, konkurrens samt ett demokratiskt politiskt system. Andra länder, utanför Europa, som också utmärks av den här typen av system är till exempel USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland, vilka också räknas till den rika världen. Det borde alltså vara ganska logiskt att det finns ett samband mellan dessa faktorer och den utvecklingen och tillväxt som dessa länder har skapat under en relativt kort period. Ett exempel är Sverige, som gått från att vara ett fattigt land till ett mycket rikt land på ett sekel. Frågan är alltså hur det kan komma sig att länder som mottagit bistånd under mer än 60 år ändå inte har nått en större ekonomisk tillväxt. Den risk som uppmärksammas här är risken att bistånd hämmar, snarare än driver på den ekonomiska utvecklingen, eftersom incitament för ekonomisk tillväxt kan avta om ett land kan förlita sig på (ofta omfattande) ekonomiskt stöd från biståndsgivare. Ekonomen Peter Thomas Bauer menade att

*”Om rätt förhållanden för utveckling annat än kapital finns tillgängliga, kan kapitalet antingen skapas lokalt eller göras tillgängligt kommersiellt genom affärsverksamheter... Om de behövda förhållandena inte existerar blir biståndet ineffektivt och således bortkastat.”*⁴⁶

Det krävs alltså andra förutsättningar än bara kapital för att bistånd ska bli effektivt i den ekonomiska utvecklingen. Bauer menade också att biståndprojekt ofta blir improduktiva eftersom ingen avkastning förväntas från projekten, samt att bistånd ges till regeringar som är ineffektiva och därför leder till ökad politisering.⁴⁷

I boken 'Economics – Themes and perspectives' talar Atkinson om 'the case for non-intervention', alltså icke-inblandning. Atkinson skriver här att de huvudsakliga argumenten för detta är att marknaden är det bästa sättet att allokera tillgångar och resurser eftersom ingripande i marknadskrafter fördröjer ekonomisk tillväxt, att regeringar ska begränsa sina verksamheter och istället stimulera den lokala privata sektorn och därigenom försöka tillgodose och sporra nytänkande och innovation samt att utländskt bistånd inte behövs

⁴⁵ Hermele, Kenneth (2008) *Hjälp eller stjälp – Biståndet och tillväxten (Globala studier nr. 32)*, s. 30

⁴⁶ Bauer, Peter Thomas. I: Atkinson, Brian (1997) *Economics – Themes and perspectives*, s. 247. Det refererade citatet är översatt av uppsatsens författare

⁴⁷ Atkinson, Brian (1997) *Economics – Themes and perspectives*, s. 248

eftersom kapital från den privata sektorn flödar automatiskt till projekt som är ekonomiskt åtråvärda medan bistånd uppmuntrar till en ineffektiv offentlig sektor.⁴⁸

Dock är det viktigt att komma ihåg att de länder som tar emot bistånd gör det just därför att de inte har haft möjlighet att tillgodose ekonomiskt tillväxt på egen hand och det är där problemet egentligen ligger. Man bör inte bortse från detta problem, men samtidigt ligger fokus i den här uppsatsen på risker, och i det här fallet är risken att bistånd inte uppmuntrar fattiga länder att utveckla ekonomisk tillväxt utan istället gör motsatsen.

En annan författare som har uppmärksammat att det krävs andra medel än bistånd för att hjälpa länder ur fattigdom är Johan Norberg. Norberg uppmärksammar att i-länder under 1990-talet hade en genomsnittlig BNP-tillväxt på 1,9 procent. Tillväxten för öppna och frihandelsinriktade u-länder under samma period var i genomsnitt var så mycket som 5 procent. För slutna u-länder fanns dock under samma period ingen tillväxt (-1,1 procent).⁴⁹ Norberg skriver även att

”Från 1780 tog det 58 år för England att fördubbla sitt välstånd. Hundra år senare gjorde Japan det samma på bara 34 år, och ytterligare hundra år senare gjorde Sydkorea detsamma på blott 11 år”⁵⁰

Fallet Sydkorea är synnerligen intressant, speciellt satt i förhållande till Nordkorea. Korea delades in i de två staterna Nord- och Sydkorea 1948, och sedan dess har staterna utvecklats på mycket olika sätt. I nationalencyklopedin berättar man att

”Korea är tämligen väl försett med mineral- och energitillgångar, främst i norr. De bästa odlingsbetingelserna finns på slätterna i västra Sydkorea. Ca 70 % av halvön är skogtäckt, men timmer av god kvalitet finns nästan bara i norr.”⁵¹

Exemplet blir intressant eftersom Nordkorea och Sydkorea borde ha ungefär samma förutsättningar vad gäller till exempel naturtillgångar, men ändå är de två länderna otroligt olika. Nordkorea är en diktatur med tillämpad planekonomi och tittar man på bedömningen som 'freedom in the world' har gjort bedöms både politiska och medborgerliga fri- och rättigheter vara sju, alltså den lägsta nivån av frihet.⁵² (För ytterligare information om bedömningsskalan se sid. 20) Sydkorea i sin tur är en demokrati som tillämpar marknadsekonomi. Enligt världsbanken hade Sydkorea 2008 världens 15:e största BNP med 929 121 miljoner amerikanska dollar.⁵³ Enligt bedömningen från 'freedom in the world' är Sydkorea ett fritt land vad gäller såväl politiska som medborgerliga fri- och rättigheter.⁵⁴ Detta tyder på att styrelseskicket samt typen av ekonomiskt system har stor betydelse för ett lands tillväxt. Ett annat exempel är den skillnad som uppstod mellan Öst- och Västtyskland när dessa existerade.

Vad gäller rika länders direktinvesteringar i fattiga länder uppmärksammar Norberg att

”En fjärdedel av de internationella direktinvesteringarna – det vill säga köp och grundande av företag, fastigheter och mark – gick till utvecklingsländer under 1990-talet. Investeringsflödena från i- till u-länder har sedan början av 80-talet ökat från 10 miljarder till runt 200 miljarder dollar per år. 85

⁴⁸ Ibid

⁴⁹ Norberg, Johan (2004) *Till världskapitalismens försvar*, s.120

⁵⁰ Ibid

⁵¹ Nationalencyklopedia (sökord: Korea)

⁵² Democracy web: comparative studies in freedom <<http://www.democracyweb.org/new-map/>>

⁵³ Världsbanken, Gross domestic product 2008

<<http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GDP.pdf>>

⁵⁴ Democracy web: comparative studies in freedom <<http://www.democracyweb.org/new-map/>>

procent av direktinvesteringarna till u-länder går till blott 10 länder, ofta de mest liberaliserade. Men eftersom investeringarna har ökat med 12 procent per år de senaste tre decennierna, innebär det väldiga ökningar även till länderna utanför topp-tio-listan. Under 1990-talet har privata investerare kanaliserat en biljon dollar, alltså 1000 miljarder dollar, från den rika världen till den fattiga. Det är 10 gånger så mycket som tidigare decennier, och det råkar dessutom vara något mer än den totala summan bistånd som samtliga rika länder har givit till alla u-länder under de senaste 50 åren.”⁵⁵

Detta är synnerligen intressant eftersom det ger belägg för att det finns ett intresse bland rika länder att faktiskt göra investeringar i fattiga länder. Norberg påpekar dock att investeringar av den här typen inte har samma fattigdomsbekämpning som u-hjälp, men att de långsiktiga effekterna förmodligen blir mer positiva.⁵⁶

Även detta är intressant. Trots allt har de länder som klassificeras som rika idag blivit rika på egen hand, genom kontinuerlig utveckling. Det bör uppmärksammas att det finns en risk att bistånd hämmar, snarare än bidrar till, tillväxt. Om ett land i allt för stor omfattning förlitar sig på kapital från biståndsgivare, försvinner lätt incitament för nationell utveckling och ökad tillväxt. Sydkorea fördubblade, som tidigare nämnts, sitt välstånd på endast 11 år, vilket är en relativt kort tidsperiod. Man skulle kunna tycka att över 60 år av biståndsgivande till världens fattiga länder borde ha lett till större resultat än de vi kan se idag. Detta är ytterligare en antydning till att bistånd riskerar att hämma ett lands tillväxt istället för att åstadkomma motsatsen.

⁵⁵ Norberg, Johan (2004) *Till världskapitalismens försvar*, s.139

⁵⁶ Ibid

Risken att biståndet kan motverka sitt eget syfte

Biståndsarbetet är komplext och det är ofta svårt för givarlandet att helt och fullt veta om, och i så fall till vilken grad, biståndet verkligen gör nytta. Bengt Nilsson, författare till boken 'Sveriges afrikanska krig', har tittat på fallet Uganda. Nilsson uppmärksammade att av Ugandas statsbudget har ungefär 50 procent utgjorts av internationella biståndspengar, ämnade för fattigdomsbekämpning. Nilsson träffade vid ett tillfälle Per Karlsson från Sida och frågade hur han såg på det faktum att 50 procent av stadsbudgeten i Uganda utgörs av internationellt bistånd, bland annat det svenska biståndet till landet, trots att inte i närheten av 50 procent av stadsbudgeten används till direkt fattigdomsbekämpning. Karlsson menade att Sida inte bestämmer vad pengarna ska användas till, eftersom det då inte skulle vara ett budgetstöd. Han menar även att sådant som ett rimligt försvar samt en fungerande polisstyrka, behövs för att gynna ett lands utveckling och därför kan klassificeras som fattigdomsbekämpning.⁵⁷ Det är alltså mycket svårt att veta vad de pengar som ges i budgetstöd till ett land egentligen leder till eftersom dessa pengar inte av givarlandet är direkt riktade mot specifika åtgärder.

Ett annat intressant exempel är Etiopien. I mitten av 80-talet drabbades Etiopien av en omfattande svältkatastrof, vilket ledde till att stora kapitalsummor flödade in i landet (dels i form av bistånd från västvärlden men även från Bob Geldof's projekt 'Band aid') för att bistå svältkatastrofens offer. I en redaktionell artikel från BBCs nätupplaga hävdar man dock att stora delar av det bistånd som var ämnat för goda ändamål användes av rebeller till införskaffande av vapen.⁵⁸ Om så är fallet att biståndspengar används till införskaffandet av militära medel, snarare än att bistå i det här fallet svältkatastrofens offer, motverkar biståndsgivandet sitt eget syfte, eftersom biståndspengarna egentligen hjälper till finansiera pågående konflikter och därför gör situationen ännu värre. Etiopien är som sagt ett intressant fall och därför bör ytterligare några problem uppmärksammas i samband med det svenska biståndsgivandet i landet.

Etiopien är ett av världens fattigaste länder men också det land som Sverige har bedrivit biståndsarbete i längst, närmare bestämt sedan 1954. Etiopien har haft omfattande problem med såväl etniska som geografiska konflikter. En militärkupp 1974 ledde till en militärregim med omfattande förtryck. 1991 fick en tidigare gerillarörelse makten över landet, varpå en regering utformades. Dock har oroligheterna i området lett till att den demokratiserings- och decentraliseringsprocess som då inleddes drabbades negativt och sedan 1991 har endast tre val hållits i landet.⁵⁹

Mellan 1998 och 2000 pågick en väpnad konflikt mellan Etiopien och Eritrea. År 2000 åstadkoms ett fredsavtal mellan länderna där ett förslag om gränsdragning angavs. Detta har dock inte genomförts bland annat eftersom Etiopien inte accepterat förslaget.⁶⁰

På regeringskansliets hemsida berättar man även att

"De senaste åren har det svenska utvecklingssamarbetet koncentrerats på demokrati och främjandet av mänskliga rättigheter, social utveckling såsom utbildning och hälsa samt ekonomisk utveckling.

⁵⁷ Nilsson, Bengt (2008) *Sveriges afrikanska krig*, s. 184

⁵⁸ Plaut, Martin (2010) "Ethiopia famine aid 'spent on weapon'" BBCs nätupplaga 2010-03-03

⁵⁹ Regeringskansliet <<http://www.sweden.gov.se/sb/d/2574/a/75160>>

⁶⁰ Ibid

Därutöver ges humanitärt stöd till Etiopien, både genom Sida och genom enskilda organisationer. Med anledning av de etiopiska myndigheternas agerande efter valet i maj 2005 uttryckte Sverige kraftig kritik mot Etiopiens agerande, budgetstödet upphörde och restriktioner av biståndet till Etiopien infördes.”⁶¹

Vad gäller det val som hölls 2005 ledde detta till att regeringen anklagades för valfusk och trakasserier. Detta i sin tur ledde till att oroligheter uppstod vilket resulterade i att knappt 200 personer omkom och tusentals greps.⁶²

Etiopien är enligt dess grundlag ett demokratiskt land. Dock uppmärksammar man i en rapport från utrikesdepartementet angående mänskliga rättigheter i Etiopien att det har rapporterats om ”upprepade övergrepp mot enskilda från polis, militär och andra myndighetspersoner samt miliser”⁶³ samt att ”övergrepp sker i form av utomrättsliga avrättningar, godtyckliga frihetsberövanden samt tortyr och annan form av omänsklig behandling”⁶⁴.

Bengt Nilsson har tittat närmare på hur det svenska biståndet har skötts i Etiopien historiskt sett. Nilsson har träffat Stefan de Vylder, som under en period på 70-talet arbetade i Etiopien som ekonom för Sida. de Vylder hade i uppdrag att skriva kvartalsrapporter och nyhetsbrev avsedda för tjänstemännen på Sidas huvudkontor i Stockholm.⁶⁵ Den rådande situationen i landet hade lett till en mängd våldsamheter och rapporterna var således inte speciellt positiva och de Vylder förväntade sig starka reaktioner från Sida eftersom ”det han redogjorde för var ju att Sverige stöttade en regering som ägnade sig åt massmord på sina egna medborgare”⁶⁶ I början av 1977 dök tre svenska studenter upp hos de Vylder. De uppträdde hotfullt och det visade sig att de hade lämnat över en kopia av kvartalsrapporten till durgens ideologiska skola.⁶⁷ Durgen, eller Dergen, som de också kallas, var en militär grupp som tog makten i Etiopien i mitten på 70-talet.⁶⁸ På denna ideologiska skola hade en mängd av lärarna studerat i Sverige.⁶⁹ De hade alltså inga problem med att förstå det som stod i kvartalsrapporten. de Vylder fick senare höra att de tre svenska studenterna tillsammans med andra personer hade pratat om att skriva en artikel i The Ethiopian Herald, i vilken personer på Sida skulle ’avslöjas’.⁷⁰ Även en tjänsteman på Sida var kritisk till kvartalsrapporten och menade att de Vylder negativa bild var rentutav snedvriden, och att han borde ha haft en per positiv inriktning på rapporten. Samma tjänsteman menade att eftersom han hade tillgång till The Ethiopian Herald visste han precis hur läget egentligen var.⁷¹

Nilsson passar här på att påpeka att The Ethiopian Herald var ”dergens propagandatrumpet nummer ett [och] varenda text syftade till att förhålliga Mengistu och hans diktatur”⁷² och menar att det är ungefär detsamma att påstå att den skulle ha gett en rättvis bild av situationen

⁶¹ Ibid

⁶² Ibid

⁶³ Utrikesdepartementet, ”Mänskliga rättigheter i Etiopien 2007”

<http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?instance=1&action_show_document.478.=1>

⁶⁴ Ibid

⁶⁵ Nilsson, Bengt (2008) *Sveriges afrikanska krig*, s. 31

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Ibid s. 33

⁶⁸ Etiopienfonden <http://etiopienfonden.se/?page_id=117>

⁶⁹ Nilsson, Bengt (2008) *Sveriges afrikanska krig*, s. 33

⁷⁰ Ibid

⁷¹ Ibid s. 37

⁷² Ibid

som att påstå att nazisternas propagandablad Der Stürmer gav en riktig bild av läget i Tyskland under 1930-talet.⁷³

Den 20 mars 1977 publicerade The Ethiopian Herald en artikel där man berättade att man fått möjlighet att se kvartalsrapporten från Sida och att ”sådana rapporter utgör en del av en välkänd kampanj riktad mot vår revolution”⁷⁴. de Vylder med familj lämnade snart därpå Etiopien eftersom de som ansågs vara kritiska gentemot Dergen ofta råkade mycket illa ut. Bara någon timme efter att familjen de Vylder lämnat sitt hem gjorde militären en razzia mot det hus där de tidigare bott.⁷⁵

I Sverige hette det att de Vylder gjort bort sig, varit illojal och syndat.⁷⁶

På Sida var man inte intresserad av de Vyliders åsikter om hur Sida arbetade i Etiopien. Aftonbladet publicerade dock en artikel i juni 1977 där de Vylder beskrev hur svenskt bistånd delvis gick till att finansiera fordon, material och människor som sedan användes till krigsföring.⁷⁷

Nilsson har även pratat med Mikael Ståhl som har omfattande erfarenhet av svenskt biståndsarbete. Ståhl tog upp problemet med just fungibilitet. Vid ett tillfälle hade man uppmärksammat att Etiopien var i stort behov av skolböcker. Ståhl menade att ”om det svenska biståndet går ut på att köpa skolbokspapper för tiotals miljoner kronor, då behöver de [regimen] ju inte använda sina egna pengar för sånt, utan kan använda pengarna för krigsföring i Eritrea”⁷⁸. Ståhl påpekar även att ”det svenska stödet till undervisningssektorn hade ju aldrig att göra med innehåll. Det handlar om att finansiera skolböcker. Men den etiopiska regeringen, dergen alltså, hade östtyska experter som skrev marxistisk propaganda i böckerna. Det skulle de etiopiska barnen läsa och vi finansierade pappret.”⁷⁹

Man bör nu fråga sig om det är rättfärdigat att svenska biståndspengar verkligen används till att sprida marxistisk propaganda till skolbarn när syftet med bistånd trots allt är att sprida demokrati och främja mänskliga rättigheter. Nilsson menar att ”det kontinuerliga och omfattande stödet till Etiopien under styret av en enväldig kejsare, en stalinistisk militärjunta och därefter en marxistisk gerillagrupp i nu nämnd ordning motiveras med att biståndet är opolitiskt, samt att en stor mängd tjänstemän på Sida hyser en särskild kärlek till Etiopien.”⁸⁰ Nilsson berättar även i sin bok att han varit i kontakt med Mats Lundahl, professor i utvecklingsekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm. Lundahl påpekade att man måste vara extra försiktig när man ger bistånd till länder som är i krig då biståndet ges. Nilsson frågade Lundahl om det finns något fall där man med säkerhet kan veta att biståndet inte skapar möjlighet till fungibilitet och försnillning.⁸¹ Lundahl svarade att ”endast i de fall där biståndsgivaren tvingar på ett land finansiering av ett projekt som landet inte är intresserat av. Då finns det ju inga egna pengar avsatta för det projektet att frigöra. Men sånt är ju inte så vanligt.”⁸²

⁷³ Ibid

⁷⁴ Ibid s. 41

⁷⁵ Ibid s. 45

⁷⁶ Ibid s. 50

⁷⁷ Ibid s. 52

⁷⁸ Ibid s. 70

⁷⁹ Ibid

⁸⁰ Ibid s. 72

⁸¹ Ibid s. 75

⁸² Ibid

Det uppstår uppenbarligen ett problem och en risk i samband med att biståndspengar används på sådan sätt att pengarna motverkar biståndets egentliga syfte. Historien om de Vylder kan i bästa fall beskrivas som bedrövlig och i värsta fall extremt skrämmande. Även om detta inträffade för över tre decennier sedan behöver det inte betyda att liknande händelser inträffar idag. Att försöka skapa ett effektivt bistånd i en region som ser ut på det sätt Etiopien gör är självklart extremt svårt. Risken för fungibilitet är stor eftersom biståndet dels frigör kapital för regeringen samtidigt som så fattiga länder som Etiopien får skuldsanering. I länder med diktatoriskt styre är det också ofta svårt att få en tydlig insyn i mottagarlandet. Sedan finns även problemet och risken med spridandet av propaganda. Sedan återstår frågan om huruvida det egentligen går att bedriva ett opolitiskt bistånd. Självklart kan man argumentera för att utsatta länder ska få biståndshjälp oavsett det politiska styrsättet, eftersom bistånd delvis syftar till demokratisering. Men samtidigt är det svårt att främja demokrati i länder där diktatur råder. Vad det gäller landets styrande är det troligt att dessa ser biståndet som ett verktyg för upprätthållandet av just diktatur genom till exempel spridandet av propaganda som finansierats av bistånd. Nu har Sverige dock infört restriktioner gentemot biståndet till Etiopien på grund av den sittande regeringens ageranden, vilket i och för sig är bra eftersom man markerar att alla handlingar inte accepteras och därför inte stötts.

Risken att skattebetalarna tröttnar om biståndets missköts

Som tidigare nämnts är Sverige det land i världen som relativt sätt ger mest bistånd. Dock händer det då och då att den svenska biståndspolitiken så väl som Sida får hård kritik. Den här uppsatsen är inte menad som direkt kritik mot någon organisation, men det är ändå viktigt att belysa detta faktum eftersom det innebär en viss risk. Det statliga biståndet finansieras av skattebetalarna och det finns en risk att misskötsel av det svenska biståndet leder till stort missnöje bland landets skattebetalare, alltså befolkningen i stort.

Följande stycke är grundat på redaktionella artiklar så väl som debattartiklar i svenska tidningar.

I en debattartikel i Dagens nyheter den 3 april 2010 kritiserar två före detta generaldirektörer på Sida, Carl Tham och Bo Göransson, biståndsminister Gunilla Carlsson. De skriver att:

*"Biståndets grundläggande tanke är att vi som har det bra ska stödja dem som har det sämre. Märkvärdigare än så är det inte. Det handlar inte bara om moral utan också om egenintresse. Vi betvivlar att biståndsministern Gunilla Carlsson omfattar den idén. Det är inte förvånande. Moderaterna har aldrig gillat bistånd, lika lite som välfärdspolitikens omfördelning."*⁸³

Gunilla Carlsson skrev efter detta en debattartikel i Dagens nyheter den 18 april 2010. Där kan man bland annat läsa att

*"De före detta generaldirektörerna på Sida, tillika socialdemokratiska företrädarna Carl Tham och Bo Göransson, vill vrida klockan tillbaka till det gamla biståndets dagar. Deras artikel är full av ogrundade påståenden samtidigt som deras egna idéer om hur det framtida biståndet bör utformas lyser med sin frånvaro."*⁸⁴

Det svenska biståndet har, som så mycket annat, nu blivit en politisk sakfråga. Tham och Göransson fortsätter med att kritisera Carlssons påstående om att det saknas resultat att redovisa, och menar själva att det varje år produceras åtskilliga hyllmeter material om biståndets resultat.⁸⁵ Carlsson menar istället att det är de socialdemokratiska biståndsdebattörerna som blundar för biståndets dilemman samtidigt som den socialdemokratiska utgångspunkten är att goda intentioner är lika med goda resultat.⁸⁶ Carlsson berättar även i artikeln att

*"Regeringen presenterade förra året för första gången någonsin en skrivelse till riksdagen där biståndets samlade resultat redovisades, något som våra S-märkta företrädare aldrig mäktade med. Denna skrivelse visade att det är en lång väg kvar till ett bistånd som vi kan visa gör nytta."*⁸⁷

Att det finns en levande debatt om biståndets effektivitet råder det ingen tvekan om och det är inte heller speciellt förvånande att socialdemokraterna och moderaterna har skilda uppfattningar om hur biståndet bör vara utformat för att göra så stor nytta som möjligt. Frågan om hur pass befogad kritiken mot det svenska biståndet egentligen är kvarstår dock. I en redaktionell artikel i Dagens nyheter från 2007 kan man läsa att

⁸³ Göransson, Bo och Tham, Carl (2010) "Sverige måste återta sin roll som biståndsnation" Dagens nyheter nätupplaga, 2010-04-03

⁸⁴ Carlsson, Gunilla (2010) "Jag kommer att fortsätta reformera Sveriges bistånd" Dagens nyheter nätupplaga, 2010-04-18

⁸⁵ Göransson, Bo och Tham, Carl (2010) "Sverige måste återta sin roll som biståndsnation" Dagens nyheter nätupplaga, 2010-04-03

⁸⁶ Carlsson, Gunilla (2010) "Jag kommer att fortsätta reformera Sveriges bistånd" Dagens nyheter nätupplaga, 2010-04-18

⁸⁷ Ibid

*”Svenska biståndsprojekt via kyrkor, Caritas, Forum Syd och andra enskilda organisationer kryllar av allvarliga fel och oegentligheter. Stora summor svenska skattepengar försvinner spårlöst i hanteringen. Det visar en rapport från Riksrevisionen.”*⁸⁸

I Riksrevisionens rapport 'Oegentligheter inom bistånd - Är Sidas kontroll av biståndsinsatser via enskilda organisationer tillräcklig?' berättas att av de 15 projekt som granskats i fyra länder (Namibia, Sydafrika, Tanzania och Kenya) har oordning i många av dessa projekt uppmärksammats och kontrollsystemet som ska finnas och uppmärksamma den här oordningen har inte fungerat. Detta har i sin tur lett till att Sida inte fått några signaler som antyder att det skulle finnas problem och brister i projekten. På Sida har man istället förlitat sig på kvaliteten på de revisorintyg som utfärdats av de lokala revisorer som arbetat i samarbetsländerna.⁸⁹

Ytterligare berättas det att 14 av de 15 granskade projekten var värda att anmärkas på. I 10 av de 15 fallen har väsentliga fel i projektens räkenskaper uppmärksammats. I fem av de 10 nämnda projekten har det förekommit oegentligheter och i ytterligare två av de 10 projekten fanns det allvarliga indikatorer på oegentligheter.⁹⁰

Riksrevisionens granskning visade även att de svenska revisorer som ska fungera som ett sista kvalitetsfilter i stor utsträckning har förlitat sig på slutrapporten och det lokala revisorintyget. Granskningen visar att det inte i något av fallen har gjorts ytterligare efterforskningar, exempelvis genom kontakt med lokala revisorer eller efterfrågningar av räkenskapsunderlag från projekten. Riksrevisionen kritiserar även Sidas utformning av revisorinstruktioner eftersom utformningen av dessa gör det möjligt att tolka instruktionerna som en begränsning till enbart dokumentgranskning. Detta, menar man i rapporten, innebär att Sidas rutiner är bristfälliga och därför inte fyller sitt syfte.⁹¹

Att biståndet förmodligen alltid kommer lägga grunden för ytterligare en politisk sakdebatt går inte att göra speciellt mycket åt eftersom olika partier alltid kommer ha olika åsikt om hur biståndsarbetet ska bedrivas. Att misstycke alltid kommer uppstå bland de väljare som inte håller med den sittande regeringen är också ganska självklart. Men lämnar vi från frågan om hur biståndsarbetet ska bedrivas (på vilka politiska grunder) kvarstår dock frågan om biståndets positiva effekt. Om det visar sig, som i Riksrevisionens granskning, att oordning, fel och oegentligheter förekommer samt att biståndsprojekt nödvändigtvis inte är speciellt positiva alls, riskerar såväl regeringen som organisationer såsom Sida, att mista folkets förtroende, vilket är en risk eftersom det blir svårt att rättfärdiga ett fortsatt biståndsarbete. Ett biståndsarbete som visar tydliga positiva resultat skulle istället ingiva ett förtroende för biståndsorganisationer såsom Sida.

⁸⁸ Nandorf, Tove (2007) ”Förödande kritik mot Sida” Dagens nyheter, 2007-10-02

⁸⁹ Riksrevisionen (RiR 2007:20) *Oegentligheter inom bistånd - Är Sidas kontroll av biståndsinsatser via enskilda organisationer tillräcklig?* s. 7

⁹⁰ Ibid s. 8

⁹¹ Ibid

Diskussion

Tidigare i uppsatsen har frågan ställts om hur det kan komma sig att man under så lång tid har arbetat med bistånd, och att det trots detta fortfarande är så många länder som inte lyckats ta sig ur fattigdomen och utvecklas ekonomiskt. Det finns kanske ingen klart och tydligt svar på den frågan, men man kan argumentera för att biståndet och arbetet med detta är så riskfyllt att riskerna många gånger överväger nyttan av biståndet. För det första har det i uppsatsen påvisats att de länder i världen som idag klassificeras som rika har, jämfört med de fattiga länderna, väl utvecklade demokratiska system, en öppen och fri marknad, väl fungerande institutioner och en väl fungerande juridiskt system. Samtidigt har många av de länder som idag tar emot bistånd stora brister i eller total avsaknad av dessa aspekter. Det är det svårt att helt applicera ett demokratiskt system på ett land som tidigare inte har något riktig erfarenhet av ett sådant system, vilket följaktligen gör att en sådan utvecklingsprocess oerhört utdragen. Sedan har uppsatsen även påvisat att korruptionen är omfattande i många av de länder som idag tar emot bistånd.

Uppsatsen har för det andra även tagit upp problemet med biståndets funktibilitet. Genom att kapital frigörs blir det möjligt för till exempel en diktatorisk regim att fortsätta sin upprustning eftersom pengarna inte längre behövs för andra ändamål eftersom dessa redan har täckts av biståndet. Frigörande av kapital uppstår även vid skuldsanering. Detta medför ett antal risker; att biståndskapital förskingras och därför inte gör någon nytta, att bistånd hjälper till att upprätthålla korruption genom flödet av kapital, att biståndet genom dess funktibilitet frigör kapital som används för ändamål som inte är i enlighet med biståndets syfte samt att skuldsanering frigör kapital vilket kan få samma effekt som i tidigare punkt.

För det tredje har uppsatsen påvisat att bistånd eventuellt kan hämma ett mottagarlands ekonomiska utveckling. Kapital är inte den enda förutsättningen som krävs för att ekonomisk utveckling ska uppstå. Om andra viktiga faktorer saknas är det troligt att biståndskapital inte gynnar den ekonomiskt utvecklingen. Samtidigt finns det de som hävdar att om dessa andra förutsättningar finns, vore det mer lämpligt att genom direktinvesteringar försöka gynna ett lands utveckling, snarare än genom givandet av bistånd. Biståndet kan alltså i det här avseendet medföra risken att incitament för ekonomisk utveckling hämmas snarare än gynnas.

Slutligen har uppsatsen påvisat att bistånd inte alltid uppfyller det syfte som det från början var avsett för, eller till och med motverkar sitt eget syfte. Ett exempel på detta är fallet då svenska biståndspengar användes för att producera skolböcker, i vilka man senare tryckte marxistisk propaganda, trots att biståndet bland annat syftar till att gynna demokratiska styrformer. Man kan argumentera att den här typen av problem är extra allvarliga i länder där utbildningsnivån redan är låg, eftersom detta gör att det blir lättare att sprida propaganda. Om det visar sig att biståndet inte gör den nytta som gemene man tror, kan detta leda till problem eftersom det är 'våra' skattepengar som används till bistånd. Det är förmodligen mycket få människor, svenska så väl som andra invånare i biståndsgivarländer, som anser att deras pengar ska finansiera våld i redan utsatta regioner. Detta medför risker såsom att biståndet motverkar sitt eget syfte (att främja demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna) genom att biståndskapitalet i slutändan finansierar projekt de inte var avsedda för. Detta leder följaktligen till risken att skattebetalarna tröttnar och motsäger sig biståndsarbete om det visar sig att biståndet inte får de önskvärda positiva följderna.

Hur man än vrider och vänder på problemet är det oundvikligt att uppmärksamma att biståndsarbete medför ett antal ganska allvarliga risker. Dessa risker är inte fristående från varandra utan kan snarare sammanlänkas. Riskerna är så pass omfattande i sin natur att det skulle vara näst intill omöjligt att försöka eliminera en av dessa risker utan att försöka göra det samma med de övriga riskerna. Författaren är medveten om att utvecklingsbistånd i den här uppsatsen har behandlats på ett sätt som i flera fall fått bistånd att framstå som negativt. Detta ansågs nödvändigt eftersom uppsatsen behandlar just riskerna kring bistånd. Självklart har bistånd även lett till bra och produktiva projekt, och skött på ett bra sätt av så väl givaren som mottagaren kan bistånd få mycket positiva effekter. Detta leder vidare till ytterligare en tanke nämligen hos vem, givaren eller mottagaren, ansvaret för hanteringen av dessa risker bör läggas. Ett rimligt resonemang skulle vara att så väl givare som mottagare av bistånd har ett ansvar för hanteringen av dessa risker. Biståndsgivare världen över skulle möjligtvis ytterligare behöva utveckla metoder för hur och på vilka villkor biståndet ska ges för att det ska få ett önskvärt resultat. Samtidigt är det självklart svårt att veta hur hård man som biståndsgivare kan eller ska vara. Eftersom utvecklingsbistånd är en process som sträcker sig över en längre period måste givaren under en tid acceptera de risker som kan uppstå för att man i det långa loppet ska få en positiv utvecklingsprocess i mottagarlandet. Det är även svårt att veta huruvida det är av för- eller nackdel att avbryta ett redan påbörjat utvecklingsprojekt om givarlandet/länderna anser att mottagarlandet inte följer sin del av utvecklingsarbetet. Som vi såg tidigare i uppsatsen införde Sverige restriktioner gentemot Etiopien på grund av hur man i Etiopien hanterade händelser efter valet 2005. Det skulle självklart kunna vara av godo att tydligt markera vad givarlandet anser vara acceptabelt, men samtidigt kanske man riskerar att ett redan påbörjat projekt inte kan fullföljas vilket kan innebära att hela projektet blir värdelöst. Det samhälle som främst drabbas av riskerna är mottagarlandet, eftersom det är där kapitalet slutligen används. Detta betyder dock inte att ett visst ansvar för hanteringen av de medförda riskerna bör tas av givaren. Det skulle kanske vara lämpligt att se över vilka kvalifikationer som är nödvändiga för de som direkt arbetar med och distribuerar biståndet. Samtidigt är det även lämpligt att mottagaren bör ansvara för hanteringen av riskerna, vilket uppenbarligen inte sker fullt ut idag. Som Riksrevisionens granskning visade är inte den slutliga uppföljningen av biståndsprojekt alltid gjort till en tillfredsställande standard. Detta grundade sig i att den revision som gjorts i mottagarlandet i många fall innehöll fel och brister, samtidigt som den slutliga revisionen som gjordes i Sverige i allt för hög grad förlitade sig på de rapporter som kom från mottagarlandet. Detta i sin tur signalerar om att såväl givar- som mottagarländer avsevärt behöver se över och förbättra sina uppföljningsprocesser. Samtidigt kan man argumentera att både givare och mottagare av bistånd möjligtvis måste samarbeta bättre och tillsammans ansvara för hanteringen av så väl bistånd som dess risker för att biståndet i framtiden ska leda till mer effektiva resultat i enlighet med biståndets syfte.

Slutsats

- Arbetet med bistånd ger inte alltid tillfredsställande resultat
- Riskerna är i vissa fall så omfattande att de hämmar de positiva effekterna bistånd skulle kunna ha
- Arbetet kring bistånd behöver ses över och effektiviseras för att riskerna ska kunna minimeras
- Så väl givare som mottagare av bistånd måste ta ansvar för att riskerna på bästa möjliga sätt hanteras, för att en positiv utvecklingen ska kunna uppstå

Referenslista

Artiklar:

Asiedu, E., Jin, Y. and Nandwa, B. (2009) Does foreign aid mitigate the effects of expropriation risk on foreign direct investment? *Journal of international economics*, vol. 78:2, ss. 269-275

Balla, E. och Reinhardt, G.Y. (2008) Giving and receiving foreign aid: does conflict count? *World development*, vol. 36:12, ss. 2566-2585

Bano, M. (2008) Dangerous correlations: Aid's impact on NGO, performance and ability to mobilize members in Pakistan, *World development*, vol. 36:11, ss. 2297-2313

Collier, P. & Hoeffler, A. (2007) Unintended consequences: Does aid promote arms races? *Oxford bulletin on economics and statistics*, vol. 69:1, ss. 1-27

Cogneau, D. och Naudet, J. (2007) Who deserves aid? Equality of opportunity, international aid, and poverty reduction. *World development*, vol. 35:1, ss. 104-120

De Ree, J. och Nillesen, E. (2009) Avoiding violence or peace? The impact of foreign aid on the risk of civil conflict in sub-Saharan Africa. *Journal of Development Economics*, vol. 88:2, ss. 301-313

Hunt, J. (2007) How corruption hits people when they are down, *Journal of development economics*, vol. 84:2, ss. 574-589

Tavares, J. (2003) Does foreign aid corrupt? *Economics letters*, vol. 79:1, ss. 99-106

Werlin, H.H. (2005) Corruption and foreign aid in Africa, *Orbis*, vol. 49:3, ss. 517-527

Tryckt litteratur:

Atkinson, Brian (1997) *Economics – Themes and perspectives*, Lance: Causeway Press Limited

Berg, Lasse (1987) *Vem hjälper biståndet?*, Stockholm: Rabén och Sjögren (Ordgruppen)

Berner, Örjan (1965) *U-landsbiståndet*, Stockholm: Utrikespolitiska institutet

Edgren, Gösta & Odén, Bertil (1972) *Biståndet som hävstång*, Lund: Berlingska Boktryckeriet

Fakta Europa (1991) *Biståndet och EG*, Stockholm: Utrikesdepartementet

Hermele, Kenneth (2008) *Hjälp eller stjälp – Biståndet och tillväxten (Globala studier nr. 32)*, Stockholm: Forum syds förlag

Mossander, Jan (2008) *Pengarna som försvann – missbruk av det svenska biståndet*, Stockholm: Fischer & Co

Nilsson, Bengt (2008) *Sveriges afrikanska krig*, Stockholm: Timbro

Norberg, Johan (2004) *Till världskapitalismens försvar*, Stockholm: Timbro

Odén, Bertil (2008) *Biståndets nya spelregler – Parisdeklarationen och Sveriges roll för att minska fattigdomen (Globala studier nr. 30)* Stockholm: Forum syds förlag

Resare, Nils (2008) *EU världens största biståndsgivare (Globala studier nr. 31)* Stockholm: Forum syds förlag

Segefeldt, Fredrik (2008) *Gör ingen skada – Biståndets hippokratiska ed*, Stockholm: Timbro

Wohlgemuth, Lennart (red.) (1976) *Bistånd på mottagarens villkor*, Uppsala: Offsetcenter AB

Elektroniska källor:

BBC

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8535189.stm>

Dagens nyheter 2007-10-02 "Förödande kritik mot Sida"

<http://www.dn.se/ekonomi/forodande-kritik-mot-Sida-1.503665>>

Dagens nyheter, 2008-09-26, "Alltid risk att bistånd används till krigsföring"

<http://www.dn.se/debatt/alltid-risk-att-bistand-anvands-till-krigforing-1.700960>>

Dagens nyheter, 2010-04-03, "Sverige måste återta sin roll som biståndsnation"

<http://www.dn.se/debatt/sverige-maste-ater-ta-sin-roll-som-bistandsnation-1.1072048>>

Dagens nyheter, 2010-04-18 "Jag kommer att fortsätta reformera Sveriges bistånd"

<http://www.dn.se/debatt/jag-kommer-att-fortsatta-reformera-sveriges-bistand-1.1079078>>

Democracy web: comparative studies in freedom

<http://www.democracyweb.org/about/fiw1.php>>

<http://www.democracyweb.org/about/democracyweb.php>>

<http://www.democracyweb.org/new-map/>> (För information om ett specifikt land behöver man klicka på det land man vill ha ytterligare information om. Det är på det sättet information till uppsatsen har tagits från denna sida.)

EU-upplysningen, Sveriges riksdag

<http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Bistand/Humanitart-bistand/>>

FN, Country grouping glossary

<http://cyberschoolbus.un.org/infonation3/glossary.html#income>>

IMF <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/weodata/groups.htm#cc>>

Norad Evaluation Department, *Anti-Corruption Approaches – A Literature Review*. Study 2/2008, Tillgänglig som pdf-fil genom
<<http://www.norad.no/en/Tools+and+publications/Publications/Publication+Page?key=119213>>

Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
<<http://www.regeringen.se/sb/d/10422>>

Riksrevisionen (RiR 2007:20) *Oegentligheter inom bistånd - Är Sidas kontroll av biståndsinsatser via enskilda organisationer tillräcklig?*
<http://www.riksrevisionen.se/templib/pages/OpenDocument_556.aspx?documentid=6756>

Sida
<<http://www.Sida.se/Svenska/Bistand--utveckling/Detta-ar-svenskt-bistand/Svensk-bistandshistoria/>>

<<http://www.Sida.se/Svenska/Lander--regioner/Afrika/>>

<<http://www.Sida.se/Svenska/Bistand--utveckling/Detta-ar-svenskt-bistand/>>

<<http://www.sida.se/Svenska/Bistand--utveckling/Detta-ar-svenskt-bistand/Sveriges-bistandslander/>>

Svenska dagbladet, 2008-09-13, *Nöd hjälpen till Afrika skapar svält och krig*
<http://www.svd.se/opinion/ledarSidan/nodhjalpen-till-afrika-skapar-svalt-och-krig_1716169.svd>

Svenska dagbladet, 2009-08-24, *Korrupt bistånd oroar minister*
<http://www.svd.se/nyheter/inrikes/korrupt-bistand-oroar-minister_3400431.svd>

Svenska dagbladet, 2010-04-14, *Svenskt bistånd högst i världen*
<http://www.svd.se/nyheter/inrikes/svenskt-bistand-hogst-i-varlden_4566599.svd>

Sveriges radio, 2006-06-27, *Korruption stoppar bistånd till Kambodja*
<<http://sverigesradio.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?Artikel=887838>>

The history of economic thought website, Om Paul N. Rosenstein-Rodan
<<http://homepage.newschool.edu/het/profiles/rrodan.htm>>

Världsbanken, Gross domestic product 2008
<<http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GDP.pdf>>

<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/AFRICAEXT/0,,menuPK:258664~pagePK:146748~piPK:146812~theSitePK:258644,00.html>>

<<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/35970/mod03.pdf>>

Uppslagsverk:

Nationalencyklopedin, sökord: Kongo, Rwanda, Percentil, Korea, Biståndspolitik, Industriland